

Prežihov Voranc in Miško Kranjec dva vidika Slovenskega socialnega realizma

Ko je okoli 1930 začel nastajati socialni realizem, so ga imenovali tudi novi realizem, v nasprotju z realizmom v 19. stoletju in v času moderne. Pridevek "novi" je pomenil, da gre za nov tip realizma, ki se razločuje od starega: ta je meščanski, kritičen do odstoječe družbe in v tem smislu objektivni, novi realizem je pa ne samo kritičen, temveč obenem že angažiran za odpravo meščanske družbe in pripravo boljšega življenja v drugače organizirani družbi prihodnosti, socializmu. Vrh doseže tik pred drugo svetovno vojno, ko so bila objavljena ali vsaj napisana poglobljena dela Miška Kranjca, Prežihovega Voranca, Franceta Bevka, Antona Ingoliča, Cirila Kosmača in še drugih.

Socialni realizem je upodabljal življenje kmetov, delavcev, izobražencev v razmerah stare Avstro-Ogrske in kraljevine Jugoslavije, kritično do vladajočih meščanskih slojev in s poudarjanjem boja za boljše življenje, vendar brez pretiranega iskanja pozitivnih junakov nadpovprečnih moralnih odlik. Njegovi 'junaki' so pogosto neheroični, obremenjeni s splošnimi človeškimi potezami, hibami in zmotami, včasih šibki, tragični ali komični. Socialni realizem je prikazoval slovensko družbeno življenje, pogosto v zvezi z nacionalnim vprašanjem. S tem je še najbolj v ospredju Prežihov Voranc z vprašanjem koroških Slovencev. Posebno na njem je regionalna obarvanost - v svoja dela je prinašal pokrajinske značilnosti, večinoma koroške.

V socialnem realizmu so bile poglobljene daljše in krajše zvrsti pripovedne proze. Socialni realisti so napisali vrsto obsežnih romanov. Šele v tem obdobju je roman postal res razširjena zvrst slovenske književnosti. Vrsta teh del se je krepko razvila ravno z 'najsvetlejšima' predstavikoma, Vorancem in Kranjcem.